

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

654 p"098 מהות תפ"ש י"ז אלול 5754
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: משה רבינו נמשל לטלה.

שתחת ידכם. כי דרכו של בורא עולם היא מידה כנגד מידה. תשחרר ותשחרר... לכן נאמר בפסוק "וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ורק אחר כך "וְאֵל פְּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם"... ועל פי זה מובן, מדוע אמר הקב"ה "וְגַם אֲנִי שְׂמַעְתִּי אֶת נִאָקָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - מהו 'וגם אני' וכי היה עוד מישהו ששמע את נאקת בני ישראל? אלא שהקב"ה ראה את אותם יהודים עשירים ששמעו את צעקת חבריהם ושיחררו אותם, וכן ראה את אלו שהיו אכפתיים לקושי והכילו את העינוי של האחר. או אז אמר הקב"ה: "וְגַם אֲנִי שְׂמַעְתִּי", 'גם אני מצטרף להנ"ל', לשמיעת הצרות של בניי, ומכאן זה אגאל אותם.

לפי הנהגה זו, היה מייצג החתם סופר זצ"ל לאותם שהיו בניסיונות הפרנסה: "קח לך את עצת התורה, עזור לאחיך שהוא דחוק מאוד בפרנסתו". אך המבקש ניסה לטעון "בהתחלה, שכבוד הרב יברך אותי, אתעשר, ואז אעזור לאחרים. הרי איך אעזור כעת כשאני בעצמי נתון בלחץ איום שכזה?" אולם החת"ס הבהיר לו שזו בדיוק השיטה להיושע, בהנהגת "וגם אני שמעתי" - קודם כל תשמע ותכיל את האחר ואז בורא עולם ישמע אותך... 'רוצה ישועות? תושיע את האחרים'.

בחורף תרע"ה, בזמן מלחמת העולם הראשונה טרח ויגע כ"ק האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת בכל נפשו לעזור לאלפי פליטים יהודים שהגיעו לוורשה אף שהוא עצמו חי אז בדחוקות נוראה, ואולם צרכי הזולת קדמו בעיניו.

באותה עת, הביא לו אחד מחסידיו חלה קטנה לכבוד שבת אשר הסתכן ואפה עבורו במסירות נפש. ויהי כאשר הסב לסעודת שבת, וחסידים אחדים נדחקו פנימה, פרס להם הרבי פרוסות מן החלה הקטנה, שהיתה אז מצרך יקר המציאות וכך אמר להם: מצינו שאמרו חז"ל (חולין סג.) "למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה, שמחלקת מזונותיה עמה". ובמקום אחר מצינו (ירושלמי ב"מ פ"ג ה"ה) שחז"ל קראו לעכברים "רשיעי" לפי שבראותם פירות הרבה קוראים לחבריהם שיאכלו עמהם.

מה ההבדל בין החסידה לעכברים הרי שניהם התחסדו עם חבריהם? אלא שהחסידה מיד כשמזדמנים לה מזונות קוראת לחברותיה ומתחלקת עמהם בשוה. לא כן העכברים שדואגים קודם כל לעצמם ורק כשיש להם הרבה נותנים לאחרים.

כתב התרגום יונתן בן עוזיאל (פרק א' פסוק ט"ו): שפרעה חלם חלום ובחלומו הוא רואה זקן אחד עומד לנגדו ובידו מאזנים, והיה מעלה כל תושבי מצרים אנשים ונשים וטף בכף אחד של המאזנים, ובכף השנייה הניח טלה אחד, והטלה הכריע במשקלו את כל אנשי מצרים, פרעה השתאה והרהר בלבו הפלא ופלא מה המראה הגדול הזה, פרעה התעורר והנה חלום, קרא לכל חכמי מצרים ולכל חרטומיו, וסיפר להם את החלום וייראו כל העם מאוד מן החלום, עד שבאו לפני המלך שני מכשפים יינוס וימברוס תלמידי בלעם, ואמרו לו: פתרון החלום שעתיד לבוא רעה ובהלה גדולה למצרים, שאל המלך מה יהיה, איך יצמח הרעה? ואמרו: בן יולד לבני ישראל שיחריב את כל מצרים. וצריך להבין מדוע משה רבינו העתיד לנצח את מצרים נמשל ל"טלה"?

ונראה לומר, מובא במדרש (ויק"ר ד, ו): תני חזקיה: (ירמיה נ) "שה פזורה ישראל", נמשלו ישראל לשה, מה שהזוה לוקה על ראשו או בא' מאבריו וכל אבריו מרגישין כך הן ישראל וכו'.

והנה כל מעלתו של משה רבינו היתה "וירא בסבלותם", שהרגיש את צערם של עם ישראל. וכדברי רש"י וז"ל: וירא בסבלותם, נתן עינו ולבו להיות מיצר עליהם, עכ"ל. והיינו שהליכתו לראות היתה כדי להשתתף בצרתם ולישא בעול עמם. וכתב המהרש"ו בשערי קדושה, שבשכר זה זכה משה רבינו להיות מנהיגם של ישראל, לפיכך נמשל בחלום ל"טלה".

נאמר בפרשת וארא: וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵל פְּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

מילא שהקב"ה ציוה את משה ואהרן לפנות אל פרעה להוציא את ישראל, אך מה יש לצוות לפנות אל ישראל בעצמם 'להוציא את בני ישראל ממצרים'? וכי אפשר לבקש מאסיר שישחרר את עצמו ממאסר?

מבאר ה'משך חכמה', שגם בגלות מצרים, היו בעם ישראל סוחרים עשירים, ואותם עשירים קנו מהמצרים עבדים יהודים, ושיעבדו אותם בביתם. לכן ביקש הקב"ה ממשא ואהרן שיפנו אליהם בתחילה, לפני שילכו לפרעה, בכדי להודיע להם: "אם אתם רוצים שפרעה ישלח אתכם מגלות מצרים, קודם כל, אתם צריכים לשלח את העבדים

אדם בנו בין הבנים, שהרי בשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

והנה יוסף הצדיק נקרא שור, כמו שאמר יעקב אבינו בתוכחתו לשמעון ולוי שמכרו את יוסף (בראשית מ"ט, ו'): "וברצונם עקרו שור". ופירש רש"י: "רצו לעקור את יוסף שנקרא שור, שנאמר (דברים לג) בכור שורו הדר לו". מעתה יש לומר, כי מטעם זה הביאו שוורים לחרוש על האדמה שנבלעו בה ילדי ישראל, כדי לעורר קטרוג על מה שמכרו השבטים את יוסף שנקרא שור, לכן אין ראוי להציל את ילדי ישראל.

לפיכך באה המסורה ומלמדת כי "ותמלא הארץ אותם" היא כנגד "ותמלא הארץ חמס".

שכן, החיד"א ז"ל ע"פ בספרו "נחל קדומים" פרשת נח מביא בשם גורי הארז"ל כי נח נתגלגל ביוסף, והמקור לכך הוא בספר "גלגולי נשמות" למקובל האלקי הרמ"ע מפאנו [כפי שקיבל מרבו רבי ישראל סרוג תלמידו של רבינו הארז"ל] סימן קנ"ג: "נח שנשתכר ונתגלה בתוך אהלו, נתקן ביוסף שלא שתה יין עד שראה את אחיו ושתו ונשתכרו עמו". מבואר מזה כי נח איש צדיק נתגלגל ביוסף הצדיק שתיקנו, לכן לא רצה לשתות יין כדי לתקן מה ששתה נח יין ונשתכר.

וכן הובא ב"שער הפסוקים" פרשת נח, לפרש בדרך רמז את הפסוק (בראשית ו'): "ויולד נח שלשה בנים, ג' פעמים ב"ן בגימטריא יוס"ף.

וכאשר נח חי בדור של "ותמלא הארץ חמס" ולא למד ממעשיהם, הרי שבזה השפיע שבגלגול הבא שלו כשבא בדמותו של יוסף, הוא יגן ויושיע את ישראל והתקיים בהם: "ותמלא הארץ אותם" ולא הועילה החרישה של השוורים לפגוע בילדי ישראל.

בעל הטורים בפרשת נח (ו', א) מביא מה שנמסר במסורה שהיא כעין "גזירה שוה", ב' פעמים תיבות "ותמלא הארץ" שנזכרו בכל התורה, פעם אחת בפרשת נח: "ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס". פעם שניה בפרשת שמות כאן: "ותמלא הארץ אותם".

ומבאר בעל הטורים הקשר בין שני הפסוקים על פי מה הגמרא (סוטה יא): המספרת על הנס הגדול שעשה הקב"ה עם ישראל, שלא ישלטו המצרים בילדים הרבים שהולידו ישראל להשליכם אל היאור, שיצאו הנשים הצדקניות לשדה ללדת שם את צאצאיהן בסתר, ושלח הקב"ה מלאכים שרחצו וסידרו את הילדים, והקב"ה בעצמו כביכול הכין להם שתי אבנים עגולות כעין שתי ככרות, אחת של שמן ואחת של דבש, כדי להאכיל בהן את התינוקות, שנאמר: "ויניקוהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור".

וכאשר באו המצרים להורגם נבלעו באדמה וצמחו שם, כמו ששנינו בגמרא שם: "וכיון שמכירין בהן מצרים באין להורגן, ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע, ומביאין המצרים שוורים וחורשין על גבן, שנאמר (תהלים קכט) "על גבי חרשו חורשים וגו'". לאחר שהולכין היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה, שנאמר (יחזקאל טז) "רבבה כצמח השדה נתתיך", וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן, שנאמר "ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדים", אל תקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדרים, וכשנגלה הקדוש ברוך הוא על הים הם הכירוהו תחילה שנאמר (שמות טו) זה אלי ואנוהו".

לפי זה מפרש בעל הטורים איך נס זה רמוז בכתוב: "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד", שילדו ששה בכרס אחד, ומפרש הכתוב איך הצליחו ישראל להביא מספר כזה של ילדים על אף שהמצרים רדפו אחריהם להורגם, אלא: "ותמלא הארץ אותם", שנתמלאה הארץ עם הילדים שנבלעו בה, ואח"כ יצאו וצמחו מתוכה.

זהו ביאור המסורה מה שנאמר בדור המבול: "ותמלא הארץ חמס", כי כמו שבדור המבול נתמלאה הארץ עם החמס שהטמינו בארץ, כן במצרים נתמלאה הארץ עם ילדי ישראל שנבלעו באדמה כדי להצילם מהמצרים.

ובספר "קהלת יצחק" מפרש בשם דרשן גדול, שזהו מה שנאמר אחר כך: "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ". ונתייגע רש"י לפרש מה שאמר: "ועלה מן הארץ".

אך לפי האמור יש לומר שניבא ולא ידע מה ניבא "פן ירבה" שיתרבו ישראל על ידי הנס "ועלה מן הארץ", שיצמחו ויעלו מן הארץ כצמח השדה.

אלא שצריך להבין וכי המצרים טפשים היו? מדוע הביאו שוורים כדי לחרוש באדמה שנבלעו בה ילדי ישראל, וכי לא הבינו שהבליעה באדמה היא בדרך נס, כי בדרך הטבע אי אפשר לחיות בתוך האדמה ואיזו תועלת חשבו להפיק בחרישת השוורים?

וכבר הרגיש בכך המהרש"א (סוטה שם), ותיירץ בלשון קדשו: "גם כי ראו זה הנס נפלא, חשבו שאין זה רק מעשה כישוף, כמו שחשבו במכות מצרים ולפי שמעשה כישוף ודומה לו אין לו כח רק בעולם הזה וכדי תפיסת יד אדם, על כן חשבו שלא נבלעו רק כדי מחרישה שהוא תפיסת יד אדם".

ויש לבאר עוד הענין שהביאו המצרים שוורים לחרוש, על פי הידוע שגלות מצרים היתה בעוון מכירת יוסף למצרים, כמו ששנינו בגמרא (שבת י'): לעולם אל ישנה

קו "אור הגאולה" דברי חזקוני, תורה ומוסר
להפיץ את אור הגאולה

מספר המערכת 0796065479

שלוחה 2 - שיעורי הרב איתי בן אהרון